

Ass. Mr sci Снежана Илић,
Сарадник у настави
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију
Универзитет у Београду
snezilic@gmail.com

ДЕТЕ СА МОТОРИЧКИМ СМЕТЊАМА У ВРТИЋУ И ШКОЛИ ПОТРЕБЕ, ИЗАЗОВИ И ПОДРШКА

Телесна инвалидност/ Моторичке сметње

У складу са социјалним моделом инвалидности, термин телесна инвалидност замењујемо термином моторичке сметње/тешкоће.

Деца са моторичким сметњама/тешкоћама

У доступној литератури под телесним инвалидитетом/моторичким тешкоћама подразумевамо биолошки узроковано стање које доводи до дефицита у области моторике због којих је функционисање особа у ужој и широј социјалној средини отежано или онемогућено. Прецизније, реч је о особама код којих постоји поремећај или оштећење на нивоу централног и/или периферног нервног система, оштећење локомоторног апарата или стање настало као последица хроничних болести (шећерна болест, респираторне болести, поремећај функције бубрега, малигне болести) (Стошљевић и сар., 1997).

Карактеристике развоја и понашање

- Разноликост моторичких способности у смислу врсте испада и интензитета, као и честа удруженост са интелектуалним, чулно-перцептивним и говорним проблемима, (Рапаић 1996)
- Моторички и когнитивни капацитети могу бити ограничени што се функционално испољава кроз проблеме учења, чак и уз очувану интелигенцију; Тешкоће у учењу објашњавамо присуством поремећаја пажње и понашања, сензорним и емоционалним проблемима (Недовић у Рапаић, Иланковић, Николић и сар. 2005)
- У социјалном и емоционалном развоју ове деце уочавамо: лаку заморљивост, смањену мотивацију, емоционалну нестабилност, сталну стрепњу, зловољу, осећање беспомоћности, сувишности, ниску толеранција на фрустрације, променљиво расположење итд. (Бајић 1970)
- Мотивација деце са моторичким тешкоћама описана као смањена може се стимулисати уколико правилно поступамо и правилно разматрамо ситуације у којим оно бива. Студија рађена у Мексику 1984. „Избор и слобода“ (Choice and Freedom) показала је да када деци дамо могућност да бирају награду коју ће добити када нешто учине постижемо сјајан резултат и остварујемо врло снажне ефекте на њихово понашање. Дозволити детету слободу избора уместо принуде морамо себи поставити

Të gjithë në shkollë, ardhmëria për të gjithë!
Svi u školu, budućnost za sve!

Savore ande škola, avutnipe pala savore! Irāny az iskola, mindannyiunk jövője!

као приоритet у поступцима са децом. На жалост наша искуства показују да су деца са моторичким тешкоћама скоро непрекидно изложена ситуацијама принуде и да су онемогућавана када спонтано покажу жељу за самосталним избором било о чему да се ради. Често њихова намера или покушај остварења неке жеље наилази на коментар околине: “Ти то не можеш“... „То није за тебе“... “Ти то ниси у стању“...и пре него им се пружи шанса да се опробају, да уложе напор, усмере да нађу други начин да остваре своју намеру, да им се понуде алтернативни путеви ка остварењу. (Живковић, 1994).

Природа и степен моторичких сметњи код деце може бити веома различит што у знатној мери утиче на ток њиховог васпитања и школовања као и на могућност, облик и садржај њиховог образовања (Рапаић, 2005). Свако дете је јединствено у процесу образовања и васпитања и за свако дете можемо направити посебан, јединствен програм скројен према његовој мери, а на основу могућности, интересовања, потенцијала детета и захтева вртића/школе и шире социјалне средине. Чињеница је да су сва деца, па и деца са моторичким тешкоћама, врло хетерогена према својим способностима и потенцијалима, и да уз компетентну подршку треба да буду укључена у систем који ће се њима прилагодити на адекватан начин.

Значај укључивања деце са моторичким сметњама у предшколски/школски систем

Савремени систем васпитања и образовања деце, кроз педагошку теорију и дугогодишњу праксу, показује се као неопходан у изградњи и формирању личности детета, као и у обезбеђивању максималних могућности за развој и формирање сваке индивидуе у позитивну, креативну и целовиту личност. Ако је предшколско васпитање за типично дете педагошки, психолошки и социјално оправдано, онда је неопходно и за дете са сметњама у развоју. (Николић 2003).

Изазови при укључивању и могућа решења / начини подршке

Приликом укључивања деце са моторичким сметњама у редовне предшколске групе и школе у постојећем систему можемо наићи на извесне препреке.

ИЗАЗОВИ	МОГУЋА РЕШЕЊА И ПОДРШКА
Неприпремљена средина у архитектонском смислу (неприлагођен простор за кретање, учење, игру, недоступност и неприлагођеност материјала) <i>Резултат: Дете осујеђено приликом кретања по објекту вртићу/школи, седења у клупи, манипулације неопходним материјалима, предметима.</i>	Вртић/Школу учинити приступачним у складу са карактеристикама деце која имају моторичке сметње/тешкоће. Прилагодити простор у коме се крећу: Коса раван прописног нагиба поред степеништа; прописано широки оквири врата, ходника, пролаза; улази без прагова; доступан тоалет (адекватних димензија и распореда како би га могла користити деца која користе колица); приступачност дворишта и садржаја у њему. Адаптација места за седење и за рад у групи/учионици. Модификација школске/ предшколске опреме: обезбеђење посебних помагала за индивидуални рад; (асистивна технологија као идеална подршка детету/ученику).
Неприлагођени садржаји за децу са моторичким тешкоћама (за децу која имају комбиноване сметње, а доминантне су моторичке сметње) <i>Резултат: деца не могу да прате садржај, не могу да учествују у свим активностима фронтално замишљеним, не могу да прате захтеве или брзину извођења, усвајања истих. (Моторичке игре; манипулација школским прибором; брзина израде писмених задатака; диктата ...)</i>	Индивидуални васпитно образовни план (ИВОП) у вртићу, и Индивидуални образовни план (ИОП) у школи: адекватно прилагођавања садржаја, материјала, активности у процесу наставе/усмерених активности у остваривању програмом постављених циљева и задатака. У изради истог (родитељ, васпитач/учитељ, педагог психолог, специјани едукатор рехабилитатор, социјани радник, интерресорна комисија, педагошки асистент, асистент у настави или пратилац детета/ученика). Обезбедити довољно времена и неопходну - подршку; Снабдевање деце и васпитача наставним материјалима, посебно припремљеним за рад са децом са моторичким поремећајима; Адаптиране активности физичке културе.

Неприпремљена средина у психосоцијалном смислу (прихватање различитости, предрасуде, стереотипи присутни код типичне деце, родитеља типичне деце, професионалаца, других запослених) Резултат: <i>стигма дискриминација, повлачење...</i>	Припрема деце: Радионице „о различитости“, „како се мој другар креће“, „заменимо места“. Припрема родитеља: информисање о инклузији, истицање вредности у прихватању различитости код деце, „сва деца се разликују“, значај сарадње родитељ-васпитач-стручна служба. Истицање правилног поступања са дететом у циљу превенције презаштићивања детета од стране родитеља. (Родитељи чине многе ствари за и уместо детета иако оно јесте у стању да те задатке обави самостално и на тај начин ремете развој свих његових потенцијала). Припрема колектива: информисање и обука свих чланова колектива (наставног и ненеаставног особља) вртића/ школе о инклузивном процесу, карактеристикама деце, њиховим могућностима и способностима. Извођење радионица о стереотипима, предрасудама и дискриминацији деце са сметњама. Припрема васпитача/учитеља: Предности индивидуалног приступа за свако дете Социјализација, развијање свести о томе да смо сви различити, различитих способности и склоности. Истицање потенцијала детета са тешкоћама.
Предрасуде, немотивисаност и страх васпитача/ учитеља за рад у инклузивним групама/ учионицама. Присутност (реаланог) страха васпитача /учитеља по питању компетенције да пружи адекватно прилагођавање или да адекватно реагују у случају пада, емотивног испада, непредвиђене реакције детета са сметњама.	Одабир мотивисаног кадра (васпитач/учитељ) који је спреман да учи, усавршава се, сарађује са тимом за подршку како би се дете са сметњама адекватно укључило и од тога имало највећу корист.
Непостојање кадра из области специјалне едукације и рехабилитације у редовним вртићима. Резултат: <i>несистематско укључивање детета, тражење решења од стручњака без компетенција за дате прилике док време, значајно за правилну стимулацију детета, неповратно протиче.</i>	Укључивање специјаних едукатора у систем редовног система васпитања и образовања као неизоставног у тиму стручно вођене инклузије: Асистивна технологија, Соматопротетика, неопходна прилагођавања и рана интервенција, Специфичан начин процене когнитивног и моторичког концепта у оквиру кога дете функционише, познавање могућих сметњи, тешкоћа у процесу учења, и рана интервенција, Методички поступци и решења за области у којима је потребно прилагођавање.

Велики број деце у вртићким групама, школским разредима	Приликом пријема деце испоштовати законске одредбе и плански одредити мањи број деце у групи/разреду где ће бити укључено дете са сметњама и укључивање адекватне подршке сходно Закону о основама система образовања и васпитања (2009) и Правилнику о додатној подршци детету и ученику који дефинише различите врсте подршке: асистента у настави, пратилац и друге...
Присуство брзог замарања код деце са моторичким тешкоћама/сметњама	Обезбедити правилну смену активности и одмора.
Функционални проблеми деце са моторичким сметњама, степен самосталности, самозбрињавања	Појачани надзор у погледу безбедности деце приликом кретања у школи и на дворишту, телесних напора, коришћења наставних и техничких уређаја; Асистент у настави, педагошки асистент, пратилац, круг пријатеља међу ученицима...

Улога специјалног едукатора у инклузивном процесу

Специјални едукатор познаје могућности деце на различитом узрасту с једне стране, васпитно образовне садржаје које је потребно да деца усвоје, као и средства којим ће их приближити кроз активности које дозвољава стање детета, са друге стране. Асистивна технологија или могућности соматопротетике такође су поља у којима специјали едукатор може понудити подршку детету и омогућити му да учествује у васпитно-образовном процесу уз максимално могуће ангажовање. (Николић, 2003). У својој компетенцији специјали едукатор, у сарадњи са родитељима, може извршити адекватну припрему вртића, деце, родитеља приликом укључивања, дати квалитетну подршку васпитачу који реализује активности у смислу прилагођавања садржаја сходно потенцијалима детета и конкретних инструкција у васпитно образовном процесу везано за децу не само са моторичким већ и са другим тешкоћама у развоју.

Литература:

1. Бајић Б., (1970) *Неки проблеми предшколског специјалног васпитања и образовања церебрално парализоване деце и омладине*, Материјал са савезног семинара, Опатија, СДДЈ, Београд.
2. Живковић Г., (1994) *Психологија телесно инвалидних лица*, Дефектолошки факултет, Универзитет у Београду.
3. Николић С., (2003) *Методика васпитно образовног рада са телесно инвалидном децом предшколског узраста*, Дефектолошки факултет, Београд.
4. Рапаић Д., (1996) *Церебрална парализа*, Универзитет у Београду, Дефектолошки факултет.
5. Рапаић Д., Недовић Г., (2011) *Церебрална парализа праксичке и когнитивне функције*, Универзитет у Београду, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.
6. Рапаић Д., Иланковић В., Николић С. и сар., (2005): *Школовање деце са моторичким поремећајима*, Дефектолошки факултет, Универзитет у Београду, БИГ штампа, Београд.
7. Стошљевић Л. и сарадници, (1997) *Соматопедија*, Научна књига, Београд.